

PENLAND, Patrick – MATHAI, Aleyamma: *The library as a learning service center*. New York – Basel, Marcel Dekker, 1978. 237 p.

A könyvtár mint nevelést szolgáló központ

A könyvtárak hagyományos gyűjteményépítési funkciója napjainkra nemcsak információkezelési és információközvetítési feladattal, hanem az előbbihez szorosan kapcsolódó *nevelési* szereppel egészült ki. Patrick PENLAND (University of Pittsburgh) és Aleyamma MATHAI (University in Rutherford) könyve új szempontok alapján közeledett a kérdés vizsgálatához.

Minden kor embere számára nyilvánvaló, hogy a tanulás egész életen át tartó folyamat. Az átlagember megnövekedett elvárásait, igényeit elégítik ki az ún. szabad- vagy nyitott egyetemek, melyek a hivatalos intézményi tanterven kívüli képzési lehetőséget biztosítják. Természetesen a mindennapi életkörnyezet éppúgy forrásként „tanrendként” szolgál, mint az intézményi, s ebben a megközelítésben azt is hozzátehetjük – ilyenkor az emberek önmaguk tanáraivá is válnak. A nem hagyományos iskolai keretek közt folyó képzés fajra, nemre, korra való tekintet nélkül minden állampolgár számára hozzáférhető, s a társadalmi tevékenységek széles skáláját képes befolyásolni, alakítani, megváltoztatni. Napjaink emberének égetően szüksége van az ún. shopping centerekhez (nagy bevásárló központokhoz) hasonlítható intézményekre, amelyekben minden szakmai információs igényüket megfelelő tanácsadók és dokumentumbázis segítségével *egy helyen* kielégíthetik. Ezeket a központokat a helyi könyvtárak (community libraries) veszik körül, amelyek saját szűkösebb lehetőségeiken belül támogatják a shopping center-féle központi intézmények működését. Egyelőre azonban a helyi könyvtárak mint hatékony szakmai segítők szerepe csak elképzelés. De az ismeretek terjesztése, a lehetőségek biztosítása és hasznosítása minél szélesebb körű összehangolt működést tételez fel a könyvtárak között. A szakmai felkészültséget illetően a tanácsadóként, képzési szakemberként működő könyvtárosoktól lényegesen nagyobb felkészültséget és tájékozottságot várnak el, mint a hagyományos szolgáltatásban dolgozóktól.

Létezik olyan telefonon hívható központ, ahol a hozzájuk fordulókat azokba az intézményekbe irányítják, ahol kielégítő válaszhoz, tájékoztatáshoz jutnak. Viszont egy telefonhívást feltételezve, nem biztos, hogy a hívó fél azt az ellátást, gondoskodást és tájékoztatást kapja, amire éppen szüksége van. *A kommunikációs hátrány és a rosszul informáltság leküzdéséhez direkt vagy indirekt módon, de szakmai segítségre van szükség.* Ebben a folyamatban nemcsak a nevelési tanácsadókra hárul fontos szerep, hanem az önképzés ilyen formáját választó emberekre is.

THORNDIKE 1928-ban már bebizonyította, hogy felnőtt korban is lehet tanulni. Az újabb elméletek közül TOUGHT (1971) azt mondja, azokat a modelleket kell megmutatni az embereknek, amelyek segítségével önmaguk tervezhetik meg továbbképzésüket és ellenőrizhetik saját tanulási tervüket. Az ún. *önképzési modellek* prototípusait megfelelő szakemberek bevonásával a gyakorlatban már kipróbálták. A szerzők is többször támaszkodnak a kutatásban részt vett szakemberek tapasztalataira. Legfontosabb megállapításaikat a szövegkörnyezetből kiemelve, bekeretezve közlik. Alapvető fontosságot tulajdonítanak a résztvevők szociális meghatározottságának. Az ismertetett módszereket leggyakrabban kommunikációelméleti megközelítéssel magyarázzák, ami oktatáspszichológiai és könyvtárpedagógiai szemlélettel bővül ki. Nyomatékosan hangsúlyozzák a személyes kapcsolatok fontosságát, az egyéni érdeklődés és információs szükségletek folyamatos tanulmányozását, a közönségkapcsolatok el nem hanyagolható szerepét, a helyi források helyes szervezésének, a nyomtatott dokumentumok és a megnövekedett jelentőségű audio-vizuális eszközök helyes birtoklásának fontosságát. A könyvtáros kulcsszerepet tölt be ebben a folyamatban, s kialakul az ún. információs ügynökök (information broker) és tanulási tanácsadók (learning consultants) rendszere, akik a hagyományos könyvtári keretektől kiemelkedve, a mass-media programhoz csatlakozva felfedeztetik a könyvtárat, mely mindinkább rugalmasabbá válik és támogatja a „shopping center” elképzelés megvalósítását. Az egyéni képzési minták és az ezzel kapcsolatos gondok, úgymint tanulásképtelenség, a tekintélyelv szerepe, az érzelmi visszacsatolási tényezők részletezése után az ún. segítő rendszer (helping-system) leírása következik.

Az első öt fejezet gyakorlatilag a szakmai segítő-szolgáltató rendszer (professional helping system) kialakulását írja le, a mindennapi életfolyamatokba ágyazottan. Az alkotóelemek sokasága által meghatározott elméleti modell a személyes kapcsolatfelvétel, a diagnosztizálás, a visszacsatolás, a megoldás elfogadtatás és az adaptáció fogalmának bevezetésével nyer meghatározást. A könyvtárhasználók képzése, a könyvtár használatába való bevezetésük azért is fontos, mert az önállóbbá, tájékozottabbá váló olvasók magasabb szintű igényeinek kielégítése a könyvtárosnak is izgalmasabb feladatot jelent. Ehhez nemcsak a közönségkapcsolatok fontosságát kell meglátni, hanem megfelelő személyzeti politikára, a könyvtárosok továbbképzésére, sőt a képzési szakemberek továbbképzésére is szükség van.

A könyv utolsó harmadának érdekességét adja, hogy az első öt fejezet tartalmát, mint elméleti modellt idézi fel, és adott helyzetekre modellálja. Pl. 7–8 fős kiscsoportoknak egy könyvtár éves tervének és költségvetésének ismeretében különböző kényes kérdésekben kell döntést hozni. A könyv alternatív megoldásaiból lehet választani, de ettől különböző döntést is hozhatnak, lényeg, hogy 15 percen belül elhatározzák magukat. Mindez a nevelési folyamatban résztvevők gondolkodási, kreativitási, integratív készségének javítását szolgálja. A környezeti és elméleti hatások egymást erősítve segítik elő az emberek döntési, irányítási készségének elmélyülését.

Ismertetik a CIRC-programot (county information and referral center – megyei információs és tájékoztató központ), ami a helyi források és tulajdonok összefogását szolgáló központi adatbank lenne, s a nap minden órájában szolgáltatókész. Azt tervezik, hogy 1 éven belül a helyi források és információs szolgáltatások CIRC-file-re kerülnek;

a helyi népesség 75 %-a egy éven belül a CIRC-en keresztül megkapja ezeket a szolgáltatásokat; így a helyi szolgáltatások hasznossága 40 %-kal fog emelkedni.

A könyvben a képzésre, illetve az önképzésre vonatkozóan használt kifejezés a hazai gyakorlattal szemben lényegesen aktívabb szerepet tételez fel és vár el az ilyen jellegű nevelési folyamatban résztvevőktől.

A monográfia tulajdonképpen tankönyvként szolgálhat, szerkezete az elmélettől halad annak gyakorlati alkalmazásáig. Kérdőívek, tesztek, jártasságfejlesztő gyakorlatok teszik változatossá a szöveget. Nemcsak a szakmai képzésben és továbbképzésben érdekelt könyvtárosoknak jelent módszerében újat a könyv, hanem a felnőttoktatásban érdekelt szakemberek számára is tanáccsal, ötlettel szolgálhat.

KOVÁCS KATALIN

